

УДК 792. 57 (73+477)

DOI 10.32461/2226-2180.42.2022.270350

Цитування:

Белименко Л. І. Жанрова та естетична специфіка сучасного дитячого мюзиклу. *Мистецтвознавчі записки* : зб. наук. пр. 2022. Вип. 42. С. 133–137.

Belymenko L. (2022). Genre and Aesthetic Specificity of Modern Children's Musical. *Mystetstvoznavchi zapysky*: zb. nauk. pr., 42, 133–137 [in Ukrainian].

Белименко Ліляна Іванівна,
викладачка Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0002-7323-9528>
lilyana.belimenko@gmail.com

ЖАНРОВА ТА ЕСТЕТИЧНА СПЕЦИФІКА СУЧАСНОГО ДИТЯЧОГО МЮЗИКЛУ

Мета статті – виявити специфіку дитячого мюзиклу в системі музично-театральних жанрів на прикладі творів українських авторів; встановити цілісний комплекс жанрових та естетичних рис сучасного дитячого мюзиклу. **Методологія дослідження.** Застосовано метод системного та жанрово-стилістичного аналізу, завдяки чому розглянуто дитячий мюзикл як самостійний жанр музично-театрального мистецтва, виявлено жанрові та стилістичні особливості, а також художньо-естетичну специфіку; метод порівняльного аналізу, який посприяв виявленню спільних і відмінних рис класичного мюзиклу та дитячого мюзиклу. **Наукова новизна.** Досліджено жанрову й естетичну специфіку дитячого мюзиклу перших десятиліть ХХІ ст.; проаналізовано феномен синтезу мистецтв як естетичної основи дитячого мюзиклу; розглянуто естетичну близькість дитячого мюзиклу та мюзиклу для дорослих, характерне для них звернення до популярних літературних творів, рівнозначність музичних, драматургічних, пластичних і сценічних виражальних засобів. **Висновки.** Становлення мюзиклу для дітей як жанру – динамічний процес, який триває і на сучасному етапі. Його генеза поєднана з домінантною роллю синтезуючих процесів – на рівні драматичного першоджерела, музично-театральних та міжжанрових діалогів, симбіозу та взаємопроникнення різноманітних стилів і стилістичних елементів, а також законів і тенденцій індустрії розваг. Сучасний мюзикл для дітей є унікальним комплексним музично-театральним проектом, у якому переважає сценарна драматургія та пластично-танцювальна видовищність, які є підґрунтям для формотворчих закономірностей його танцювальної складової. Дитячий мюзикл – це унікальний жанр-свято, на відміну від класичних мюзиклів, серед яких трапляються твори з дуже серйозним, ліричним, а іноді й сумним змістом; мюзикл для дітей на рівні змісту й форми сюжету, подачі матеріалу, його градусу, енергетики, динаміки перебуває на хвилі святкового шоу, яке створює радісний стан душі і піднесений настрій.

Ключові слова: дитячий мюзикл, стилістична специфіка, жанрові риси, естетичні особливості.

Belymenko Liliiana, Lecturer, Kyiv National University of Culture and Arts

Genre and Aesthetic Specificity of Modern Children's Musical

The purpose of the article is to reveal the specifics of children's musicals in the system of musical and theatre genres using the example of Ukrainian authors' works; to establish a complete set of genre and aesthetic features of a modern children's musical. **Research methodology.** The method of systemic and genre-stylistic analysis was applied, thanks to which the children's musical was considered as an independent genre of musical and theatrical art, genre and stylistic features, as well as artistic and aesthetic specificity were revealed; the method of comparative analysis, which contributed to the identification of common and distinctive features of a classical musical and a children's musical. **Scientific novelty.** The genre and aesthetic specifics of children's musicals of the first decades of the 21st century have been studied. The phenomenon of the synthesis of arts as the aesthetic basis of a children's musical has been analysed. The aesthetic proximity of children's musicals and musicals for adults, their characteristic appeal to popular literary works, the equivalence of musical, dramaturgical, plastic, and stage means of expression have been considered. **Conclusions.** The development of musicals for children as a genre is a dynamic process that continues even at the present stage. Its genesis is combined with the dominant role of synthesising processes, at the level of the dramatic primary source, music-theatrical and cross-genre dialogues, symbiosis and interpenetration of various styles and stylistic elements, as well as the laws and trends of the entertainment industry. A modern musical for children is a unique complex music-theatre project, in which scenario dramaturgy and plastic-dance spectacle prevail, which are the basis of the formative regularities of its dance component. A children's musical, a unique holiday genre, unlike classical musicals, among which there are works with a very serious, lyrical, and sometimes sad content, is a musical for children at the level of content and form, namely the plot, presentation of the material, its degree, energy, dynamics, is on the wave of a festive show, which creates a joyful state of mind and an uplifted mood.

Key words: children's musical, stylistic specificity, genre features, aesthetic features.

Актуальність теми дослідження. На початку третього десятиліття ХХІ ст. музично-театральне мистецтво переживає період прискореного розвитку, що зумовлено світовими тенденціями соціокультурного простору, а його традиційні жанри оновлюються за рахунок використання різноманітних стилістичних прийомів.

Дитячий мюзикл став невід'ємною частиною сучасної культури, сформувавши простір для реалізації унікальних жанрово-стилістичних і художньо-естетичних особливостей у контексті специфіки розвитку сучасного сценічного мистецтва.

Спираючись на тотожні з класичним мюзиклом принципи драматургії та формотворення, дитячий мюзикл передбачає особливий естетико-семантичний тип музичного мислення, особливий тип змісту та форми, репрезентації сценічного твору та ін.

Актуальність статті зумовлена необхідністю проведення мистецтвознавчого дослідження жанрових та естетичних особливостей сучасного дитячого мюзиклу з метою розширити теоретичну базу.

Аналіз досліджень і публікацій. Розвиток та професіоналізація мюзиклу для дітей в Україні як нового театального напрямку, орієнтованого на запити нинішнього покоління, привернули увагу дослідників до творів, написаних на дитячі сюжети, але призначені для дорослих виконавців. Наприклад, Х. Новосад-Лесюк у публікації «Становлення жанру мюзиклу на Львівській сцені (1986–1990)» [8] розглядає історію створення і постановки перших дитячих мюзиклів на українській сцені; М. Харченко та М. Крипчук у статті «Режисерські технології при створенні сучасних дитячих мюзиклів» [9] виявили особливості використання інноваційних технологій режисерського мистецтва в постановці сучасних дитячих мюзиклів; О. Шевельова в розвідці «Сучасний дитячий мюзикл «Жаба Маша» О. Спіліоті в контексті режисерського моделювання творчого мистецького проєкту» [10] розглядає специфіку постановки сучасного дитячого мюзиклу відповідно до інтересів та запитів аудиторії.

У фундаментальному вітчизняному мистецтвознавстві визначення жанрової та естетичної специфіки мюзиклу для дітей, як правило, не входило до пріоритетних завдань. Подібні твори розглядали зазвичай у межах феномену мюзиклу, зокрема, такі вчені: С. Кудрич («Жанр мюзиклу від джерел до

сучасності») [4], С. Манько («Жанрова модель мюзиклу») [6], І. Зайцева («Мюзикл та рок-опера як поліфункціональні жанри мистецтва») [2], Д. Кравченко («Театральний мюзикл як практика видовищної культури») [3], К. Новіков («Специфіка мюзиклу як жанру сучасного театального мистецтва») [4] та ін.

На основі дослідження названих вище публікацій сучасних науковців певною мірою можна сформулювати уявлення про особливості твору цього жанрового різновиду: тематику та зміст сюжетів, елементарні засоби музичної драматургії, комунікативної ситуації, пов'язаної з виконанням та сприйняттям вистави. Проте загальна картина лишається не до кінця розкритою передусім у зв'язку з питаннями типологічного характеру. Так, зокрема, не визначений статус дитячого мюзиклу в системі музично-театральних жанрів, не встановлені взаємозв'язки з висхідним прототипом, не виявлені можливі принципи та критерії класифікації мюзиклів, орієнтованих на дитячу аудиторію.

Виклад основного матеріалу. Мюзикл для дітей є жанровим різновидом класичного мюзиклу, відповідно, логічним та доцільним є розгляд цього феномену в контексті висхідного жанрового прототипу.

На основі аналізу наукових праць провідних вітчизняних і закордонних мистецтвознавців та музикознавців можемо визначити найважливіші, базові принципи, що забезпечують жанрову спадковість мюзиклу для дітей. Передусім до них належить синтез чотирьох компонентів: драми, музики, хореографії та сценічної дії [11, 43].

Як відомо, твори й вистави такого музично-сценічного жанру поєднують у собі ще й деякі особливості оперного мистецтва. Проте, незважаючи на спорідненість, мюзикл має власні характерні особливості. Однією з відмінних рис мюзиклу є впровадження великої кількості хорових номерів, важливе значення відіграють сцени, у яких чергуються солісти й хор.

Сучасний мюзикл для дітей здебільшого постає у вигляді двоактної вистави, у якій поєднано різноманітні стилі: комічну оперу, водевіль та естрадну музику. Поруч із поєднанням діалогів, пісень та шоу в мюзиклі надзвичайно важливе місце посідає хореографія, відмінна від балетної хореографії і танців в оперетах.

У сучасних наукових публікаціях про мюзикл незмінно підкреслюють найважливіший композиційно-естетичний принцип цього жанру – синтез слова, музики та руху, а також легкість переходу від однієї

форми виразності до іншої. При цьому однією з пріоритетних рис класичного мюзиклу є наявність наскрізної пластичної драматургії, що містить у собі не лише сольні епізоди, але й вокально-хореографічні ансамблі [1, 7]. Саме в цьому полягає принципова відмінність мюзиклу від оперети, рок-опери, музичної комедії та інших широковідомих різновидів музичного театру.

Такий підхід до пластично-танцювальної організації музично-сценічного простору повною мірою характерний дитячому мюзиклу, Першою та основною вимогою успіху якого є наявність в основі розвитку сюжету хореографічної побудови. Алгоритм дитячого мюзиклу – це фабула (як основна ідея сценарної основи), вирішена хореографічно-пластичною побудовою сценічного простору, музичні номери, на яких будується розвиток дії, і, зрештою, текст, за допомогою якого спілкуються персонажі.

Мистецтвознавчий аналіз сучасних мюзиклів для дітей, представлених у репертуарі українських театрів засвідчує використання практично всіх різновидів сценічного та соціального танцю, які відомі у світовому хореографічному мистецтві, за винятком стилістики постмодерну (вона не відповідає демократичним принципам жанру). Завдяки ретельній роботі над пластичною виразністю в танці чітко відшліфовується характер персонажа, виражений у його жестах, міміці, рухах та пересуваннях – характерні особливості ролі, втілені в пластиці персонажа.

Важливе значення в мюзиклі для дітей відіграють розгорнуті хореографічні сцени: постановники звертаються і до класичного, і до фізкультурно-спортивного танцю, і до характерного; використовують етнографічні мотиви, модні стилі. Хореографічну дію в мюзиклі для дітей використовують як для розвитку дії, так і для побутової характеристики сцен, її умовно-театральних парафразів та пародіювання.

У мюзиклах пісенні музичні розділи різноманітні за формою, події відбуваються динамічніше, а кожен образ має власний індивідуальний музичний характер.

Важливим аспектом мюзиклу для дітей є переважання в сценічній постановці світлого, оптимістичного настрою.

Сюжетна основа мюзиклу для дітей є тим фундаментом, на якому будується вся конструкція художнього цілого. На відміну від інших жанрів музичного театру, у мюзиклі важливі всі компоненти, які в унікальному естетичному симбіозі створюють органічне

ціле. Функції хореографії та сценічної дії різнопланові. Ці елементи зазвичай розглядають лише як засоби реалізації музично-драматичного задуму твору, проте в деяких сучасних мюзиклах для дітей композитори в процесі роботи над твором надають найважливіші організуючі значення. Тобто особливості мюзиклів з домінуванням «зовнішньої», суто ігрової дії активно проявляють себе в концепціях творів для дітей.

Основними рисами драматичної компоненти мюзиклу для дітей є:

- невеликі часові масштаби,
- порівняно невелика кількість дійових осіб,
- максимальна концентрація дії, зокрема спирання на події елементи,
- яскраві, «плакатні» характеристики персонажів,
- відсутність внутрішньої багатоаспектності та суперечливості образів, динаміки їх внутрішнього розвитку.

Характерними є переважання однієї сюжетної лінії, одноплановість інтриги, значна роль дидактичних і виховних ідей. При цьому єдність сюжетної композиції створюється за допомогою низки прийомів, деякі з яких зумовлені часовою природою музичного й театральних видів мистецтва – прагненням до організації матеріалу в драматично зумовленій послідовності етапів дії, інші – більш специфічні для мюзиклу для дітей, до них, наприклад, належать використання епізодів з яскраво вираженою послідовністю (коментарі оповідачів, поява ведучих), повторність окремих сюжетних мотивів. Серед першоджерел мюзиклу для дітей переважають класичні казкові сюжети світової та української літератури: «Стойкий олов'яний солдатик» (за однойменною казкою Г.-Х. Андерсена, композитор С. Баневич); «Пригоди Буратіно» (композитор О. Білаш, лібрето: О. Білаш, Є. Дущенко, Л. Татаренко); «Як козаки змія приборкували» (за мотивами казки О. Вратарьова «Зміючка-Несміючка», композитор І. Поклад); «Пригоди Гекльберрі Фінна» (за мотивами однойменного твору М. Твена; режисер-постановник В. Пальчиков, композитори: Ж. Колодуб, Л. Колодуб, лібрето: Д. Кісін, В. Пальчикова, Театр опери і балету для дітей та юнацтва); а також фольклорні сюжети: «Одного разу на Купала», (Театр-студія мюзиклу «ОКей») – та авторські: «Жив собі пес» (композитор В. Назаров, лібрето П. Мага, Дніпровський національний академічний український музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка) [5, 33].

Творчий підхід, орієнтований на створення мюзиклу для виконання дитячим

колективом з урахуванням виконавського рівня того чи іншого творчого колективу, стає надзвичайно актуальним на сучасному етапі й значною мірою визначає саму жанрову специфіку мюзиклу для дітей.

Дидактична спрямованість творів вказаного жанрового різновиду проявляється в характері сюжетів, специфіці музичної мови, особливої ролі у виставі ігрового аспекту.

Реалії перших десятиліть ХХІ ст., які зумовили зміну ціннісних орієнтирів молодого покоління, потребують створення мюзиклів, передусім, цікавих дитині, з можливістю їх варіантного «прокату» в різних сценічних умовах.

Дитячий мюзикл – не консервативний жанр, у якому можуть поєднуватися музика, драма й театральні-технічні ефекти. На сучасному етапі він відрізняється різноплановістю тематики, широтою задіяних інтонаційних засобів, спираючись як на джазову, так і на популярну та фольклорну музику.

Наукова новизна. Досліджено жанрову й естетичну специфіку дитячого мюзиклу перших десятиліть ХХІ ст.; проаналізовано феномен синтезу мистецтв як естетичної основи дитячого мюзиклу; розглянуто естетичну близькість дитячого мюзиклу та мюзиклу для дорослих, характерне для них звернення до популярних літературних творів, рівнозначність музичних, драматургічних, пластичних та сценічних виражальних засобів.

Висновки. Становлення мюзиклу для дітей як жанру – динамічний процес, що триває і на сучасному етапі. Його генеза поєднана з домінуючою роллю синтезуючих процесів – на рівні драматичного першоджерела, музично-театральних та міжжанрових діалогів, симбіозу та взаємопроникнення різноманітних стилів і стилістичних елементів, а також законів і тенденцій індустрії розваг.

Сучасний мюзикл для дітей є унікальним комплексним музично-театральним проектом, у якому переважає сценарна драматургія та пластично-танцювальна видовищність, які є підґрунтям для формотворчих закономірностей його танцювальної складової. Мюзикл для дітей – це унікальний жанр-свято, на відміну від класичних мюзиклів, серед яких трапляються твори з дуже серйозним, ліричним, а іноді й сумним змістом; мюзикл для дітей на рівні змісту й форми сюжету, подачі матеріалу, його градусу, енергетики, динаміки перебуває на хвилі святкового шоу, яке створює радісний стан душі і піднесений настрій.

Література

1. Верховенко О. А. Танцювальна складова мюзиклу другої половини ХХ–ХХІ століття : автореферат дис. ... канд. мистецтвозн.: 17.00.01 / Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2013. 16 с.
2. Зайцева І. Є. Мюзикл та рок-опера як поліфункціональні жанри мистецтва. *Молодий вчений*. 2017. № 11 (51). С. 543–548.
3. Кравченко Д. Театральний мюзикл як практика видовищної культури. *Культурні практики як чинник соціокультурної модернізації сучасного українського суспільства*. 2015. С. 242–245.
4. Кудрич С. Б. Жанр мюзикла от истоков до современности. *Культура та інформаційне суспільство ХХІ ст.*: матер. Всеукр. наук. конф. молодих учених / Харків. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка. (Харків, 24–25 квітня 2007 р.). Харків, 2007. С. 133–134.
5. Малокова Н. Жанр мюзиклу в київських театрах. *Сценічне та музичне мистецтво: циркові та естрадні жанри: науково-методичний аспект* : матер. ХІ наук.-практ. конф. / редкол. О. Яковлев, Г. Овчаренко та ін. (Київ, 15–16 квітня 2021 р.). Київ : КМАЕЦМ, 2021. С. 31–33.
6. Манько С. Б. Жанрова модель мюзиклу. *Культура та інформаційне суспільство ХХІ ст.* : матер. Всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених / Харків. держ. акад. культури ; за заг. ред. В. М. Шейка та ін. (Харків, 24–25 квіт. 2014 р.). Харків, 2014. С. 124–125.
7. Новіков К. І. Специфіка мюзиклу як жанру сучасного театального мистецтва. *Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття* : матер. Всеукр. наук.- теорет. конф. молодих учених / за ред. проф. В. М. Шейка та ін. (Харків, 23–24 квітня 2020 р.). Харків : ХДАК, 2020. С. 148–149.
8. Новосад-Лесюк Х. Становлення жанру мюзиклу на Львівській сцені (1986–1990). *Грааль науки*. 2022. № 11. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/18026> (дата звернення: 12.09.2022).
9. Харченко М. В., Крипчук М. В. Режисерські технології при створенні сучасних дитячих мюзиклів. *Актуальні дискурси мистецтва естради: традиції та європейська інтеграція* : матер. Всеукр. наук. конф. наук.-педаг. прац., доктор., аспір., здобув., магістр. та студ. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. С. 80–84.
10. Шевельова О. В. Сучасний дитячий мюзикл «Жаба Маша» О. Спіліоті в контексті режисерського моделювання творчого мистецького проекту. *Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського*. 2021. № 3–4 (52–53). С. 262–276.
11. McMillin S. *The Musical as Drama*. New Jersey : Princeton University Press, 2006.

References

1. Verkhovenko, O. A. (2013). The dance component of the musical of the second half of the 20th – 21st centuries. Abstract of the PhD. Kyiv: Kyiv National University of Culture and Arts [in Ukraine].
2. Zaitseva, I. E. (2017). Musical and rock opera as poly-functional genres of art. A young scientist, 11 (51), 543–548 [in Ukraine].
3. Kravchenko, D. (2015). Theatrical musical as a practice of spectacular culture. Cultural practices as a factor of socio-cultural modernization of modern Ukrainian society, 242–245 [in Ukraine].
4. Kudrych, S. B. (2007). The genre of the musical from its origins to the present. Culture and information society of the XXI century: all-Ukrainian materials of science conf. of young scientists, April 24–25, 2007. Kharkiv: Kharkiv. state Acad. of Culture, 133–134 [in Ukraine].
5. Malyukova, N. (2021). The musical genre in Kyiv theaters. Stage and musical art: circus and variety genres. scientific-methodical aspect: materials of the 11th scientific-practical conf. (Kyiv, April 15–16, 2021). Kyiv: KMAECM, 31–33 [in Ukraine].
6. Manko, S. B. (2014). Genre model of the musical. Culture and information society of the XXI century: all-Ukrainian materials science and theory conf. of young scientists (April 24–25, 2014). Kharkiv: Kharkiv. state Acad. Cultures, 124–125 [in Ukraine].
7. Novikov, K. I. (2020). Specificity of the musical as a genre of modern theatrical art. Culture and information society of the 21st century: materials of the All-Ukrainian. science – theory conf. of young scientists (April 23–24, 2020). Kharkiv: KhDAK, 148–149 [in Ukraine].
8. Novosad-Lesyuk, H. (2022). Formation of the musical genre on the Lviv stage (1986–1990). The grail of science, 11. Retrieved from: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/grail-of-science/article/view/18026> [in Ukraine].
9. Kharchenko, M. V., Krypchuk, M. V. (2021). Directing technologies in the creation of modern children's musicals. Current discourses of stage art: traditions and European integration: materials of the All-Ukrainian scientific conference of scientific and pedagogical workers, doctoral students, post-graduate students, candidates, master's students and students. Kyiv: Ed. KNUKiM center, 80–84 [in Ukraine].
10. Shevelyova, O. V. (2021). Modern children's musical "Masha the Frog" by O. Spilioti in the context of the director's modeling of a creative art project. Journal of the National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky, 3–4 (52–53), 262–276 [in Ukraine].
11. McMillin, S. (2006). The Musical as Drama. New Jersey: Princeton University Press [in English].

*Стаття надійшла до редакції 03.10.2022
Отримано після доопрацювання 04.11.2022
Прийнято до друку 14.11.2022*